

Sviloreja na Českem.

Tudi nam Slovencem v izgled.

Iz Prage 29. marca. + — Letošnji postni čas nam podava toliko prijetnih ur, da se nam prav nič ne toži po pustnih veselicah. Ne bom vam popisaval neštevilnih koncertov, kajti to bi me predeleč zapeljalo, pa tudi nisem godbeni umetnosti toliko kos, da bi si osodil črhiti besedico o umetnikih, kateri slovijo po vseh delih svetá. Omeniti hočem bolj praktičnih reči, ki bodo čitatelje „Novic“ gotovo bolj zanimivale. Najpred moram omeniti prve izložbe (razstave) izdelkov iz česke svile, ki smo jo imeli 20., 21. in 22. marca. Mislim, da bodo Slovenci, ki so se tudi jeli poprijemati sviloreje, gotovo radi zvedeli, kako se kaj českim svilorejcem godí. Tudi jaz sem bil radoveden, kaka svila se pod tukajšnjim severnim podnebjem izdeluje. Hitim tedaj na Žofinj, kjer se mi za šestico izpolni želja. Vidil sem že več umetnih in obrtniških razstav, al nobena me še ni tako zanimivala, nego ta; kajti prepričal sem se, kaj premorejo pridne roke združene z narodnim izobraženjem; ob enem pa sem vidil v duhu, kako bogastvo čaka našega slovenskega naroda, ako ne bode zapustil poti, ktero je nastopil, in ako se mu podeli pravo narodno izobraženje. Ni še dolgo, kar so se na Českem poprijeli sviloreje, in že jim je obrodila obilnega sadu. Posebno najnovejši časi, ki so mimo poprejšnjih združevanju malo ugodnejši, pripomogli so mnogo k temu, da je česka zemlja, za Beneško, v sviloreji prva v našem cesarstvu. Napravili so v Pragi „družbo za pospeševanje sviloreje na Českem“ (Bog nam jo daj že skoraj tudi na Slovenskem!*), ki ima že tudi nekoliko podružnic po deželi. Vse hvale vredna je podružnica v kraljevem Gradcu. Kaj so te družbe koristile, kaže nam omenjena razstava. Vidili smo od murbovih cepljencev in svilodnih jajčic do prekrasni h svilinih robcev in svilenege blaga vse, karkoli moremo pri sviloreji in izdelkih njenih viditi. Vidil si kokone (sviline mešičke) milanskih, bolgarskih, žapanskih in drugih sviloprejk; surovo svilo različnih kokonov, lepo barvano svilo, prekrasni svilini žamet različnih barv, prav lep črn in bel atlas, in svilene robce, ki se morejo lahko z laškimi meriti. Vidil si tudi prav lepe murbove cepljence, lepo rejena murbova drevesa, murbov les in vsakovrstne prekrasne izdelke iz tega lesa. Vidil si pa tudi različne sviloprejske stroje, motalnice, in sploh vse orodje, ki ga sviloprejec potrebuje. Posebno zanimivo je bilo gledati, kako je gospá dobrovoljno svilo s kokonov motavala, da je tako vsakdo sam mogel viditi, kako se to dela. Od podružnic je omenjena kraljevograška poslala v razstavo največ izdelkov, ktere je njen podpredsednik prav uljudno gledavcem razjasnoval; slišali smo iz njegovih ust tudi nekoliko prav lepih črtic o sviloreji v kraljevograškem okraji, ki zaslužijo, da se marljivo posnemajo. Manj zanimivo bode Slovencem, kdo je kaj v razstavo poslal, in katerim so se podelile svetinje; vendar pa ne morem zamolčati, da je med razstavniki bilo

dar naj se poskuša, zlasti pri taci živinčeti, ki, le pohujšane po družih, začno les in druge reči glodati; saj tudi zdravniki gotovega ne vemo. Škodljivo ne more biti mazilo zobem, ako se jemlje surov golún (roher Alaun), ne pa žgani (gebrannter), kateri razjeda, kamor pride. Zato pazite, da se jemlje le surov golún! Bela sta obá. Tudi mislimo, da se ne mažejo zobje, ampak dlasna ali čeljustno mesó.

Vred.

*) Tudi na Slovenskem nismo celó brez enacih družeb (v Gradcu, Ljubljani), pa smo si tudi v svesti, da primorska, kranjska, doljno-štajarska bi utegnile za laško najugodnejše zemlje za murbo- in svilorejo biti, ako bi se sviloreje tako čvrsto poprijela kakor česka.

Vred.

mного učiteljev in nekoliko duhovnikov, ki ne izrežajo le kokonov, temuč tudi sami svilo od njih odmotavajo. Tù vam je slovenski učitelji in duhovniki, lep izgled! Naj še povem, da je praška svilorejska družba naši cesarici podelila prekrasno obleko iz česke svile. To naj vam bo kratek popis prve razstave českih svilenih delkov, ki je pokazala, kako naši bratje Čehi v vsem napredujejo. Želeti je, da bi jih mi Slovenci tudi v tem marljivo posnemali. Pokazala pa je razstava zopet, kako bogata bi môgla Avstrija biti, in da ji ne bi bilo treba biti v tako slabem novčanem stanji, ako bi se bolje gospodarilo.

Natoroznanske stvari.

Potovanje po nebu.

Po mnogih astronomičnih spisih poslovenil Dragotin Šauperl.

Če se, ljubi bravec, o lepi jasni noči ozreš v nebó, zagledaš neizmerno število svetlih nebni trupel ali teles, ktere sploh zvezde imenujemo. Tudi zemlja, na kateri mi prebivamo, je takošno nebno truplo, in ako bi ti od zgorej s kake zvezde mogel doli gledati, bi tudi našo zemljo vidil kot lepo bliščečo zvezdo. Vse te zvezde prosto plavajo v neizmernem svetu, in ti glasno pričajo vsegamogočnost in modrost Stvarnikovo.

Niso pa vse te zvezde enake, ampak razločujejo se po svojih posebnostih, in take so:

1) Zvezde stalnice (stellae fixae, Fixsterne); to so stalne zvezde, ki s svojo lastno trepetajočo lučjo svetijo in sploh svojega stališča ne premikajo.

2) Zvezde premičnice (planetae, Wandelsterne), ktere svojo luč od zvezde stalnice (od solnca) dobivajo in se okoli nje v rednih potih vrtijo.

3) Zvezde spremnice, meseci (satellites, Trabanten, Monde), ktere od solnca svetlobo dobivajo in se najpoprej okoli kake premičnice, in ž njo vred okoli solnca vrtijo.

4) Zvezde repate, lasatnice (cometae, Haarsterne). One se le včasih prikazujejo; zmeglenim ogrinjalom in s svetlim repom obdane spreminjajo prav hitro svoje stališče do drugih zvezd in se dajo le kratek čas viditi.

Najimenitnejša zvezda stalnica za nas zemljane je solnce. Ono se nam proti drugim zvezdam zato tako veliko zdi, ker je nam mnogo bliže kakor druge zvezde, in vendar je zemlja od solnca oddaljena nad 20 milijonov milj! To se dá lahko izreči, toda težko razumeti. Vedi tedaj, dragi bravec, da to daljino predirja luč v $8\frac{1}{8}$ minutah, glas pa še le v $14\frac{1}{2}$ letih; parovoz (hlapon ali lokomotiv) v najhitrejšem teku bi potreboval od zemlje do solnca nad 300 let; topovska krogla, ki bi noč in dan brez nehanja letela, bi potrebovala od solnca 25 let, da bi na zemljo dospela. Ako bi tedaj namerjena bila, ravno tebe, ljubi bravec, pokončati, se še lahko brez skrbi poprej oženiš, delaš in se potiš, in sreberno poroko obhajaš! Iz tega se vidi, kako neskončno veliko mora solnce biti. Učeni možje pravijo, da ima 192.600 milj presredja (Durchmesser), ali da je $1\frac{1}{2}$ milijonkrat večje kakor zemlja, to je, da se iz solnca dá tisočkrat tisoč in petsto tisoč zemelj narediti! — Solnce obseva in greje našo zemljo; zori poleti naša žita in sadje, da dobé ljudje in živali potrebnega živeža. Že v starih časih so poznali dobrotljivi upljiv mogočnega solnca na našo zemljo, tako, da so ga celó nektera ljudstva (pagani) kakor boga častili in molili in ga še molijo. Mi pa priznavamo tudi v njem vsegamogočnost dobrotljivega Boga, kateri je tudi solnce stvaril nam v prid in veselje.

Pa ni namen moj, dalje izpeljevati lastnosti in osebnosti velikanskega solnca, ker je o njem že lani